

УДК 658.155

Протопопова Н.А.старший викладач кафедри фінансів і маркетингу,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури**Маргарян М.Л.**асистент кафедри фінансів і маркетингу,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено джерела формування та використання прибутку підприємства. Як відомо, саме прибуток характеризує ефективність роботи підприємства. На основі прибутку обчислюється один із найважливіших показників – показник рентабельності, який визначається як відношення прибутку до витрат, пов'язаних із його отриманням. Чим вищий прибуток, тим вище рентабельність за тих самих витрат, отже, тим краще працює підприємство. Здійснено дослідження прибутку на прикладі ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО».

Ключові слова: прибуток, доходи, ліквідність, механізм, рентабельність, підприємство.

Вступ. Загальноприйнято, що прибуток, отриманий підприємством, характеризує ефективність його роботи. Нині показник прибутку, з нашої точки зору, істотно втратив свою значущість. В умовах, що склалися, він уже не може належною мірою претендувати на роль визначального показника ефективності роботи організації.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми ефективності використання прибутку присвячено багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених. Значну увагу вивченню цієї проблеми приділили такі вчені: Г.В. Савицька, А.Д. Шеремет, М.Д. Білик, О.В. Павловська, Ф.Ф. Бутинець, І.Т. Балабанов та ін. Актуальною ця проблема стає на сучасному етапі розвитку економіки у зв'язку з посиленням конкуренції, зростанням дефіциту сировинних ресурсів, глобалізацією бізнесу, збільшенням підприємницьких ризиків. Незважаючи на вивченість цієї теми, нині не існує єдиної думки щодо визначення основних чинників, що впливають на ефективність. Немає також й єдиних методів її визначення, рекомендацій та методик, спрямованих на підвищення прибутковості підприємства.

Мета статті полягає у вивченні стану та пошуку шляхів росту прибутку підприємства (на прикладі ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО»).

Викладення основного матеріалу. Господарська діяльність будь-якого підприємства передбачає постійне співставлення доходів і витрат та визначення фінансового результату.

Позитивний фінансовий результат (прибуток) характеризується перевищенням доходів над витратами, які були понесені для їх одержання, а негативний (збиток) – навпаки. Алгоритм розрахунку фінансового результату підприємства визначається формами фінансової звітності.

Абсолютна сума прибутку, отримана підприємством, у тому числі прибуток від основної діяльності, є дуже важливими показниками. Однак вони не можуть характеризувати рівень ефективності господарювання. За інших однакових умов більшу суму прибутку отримує підприємство, яке володіє більшим капіталом, використовує більше живої і матеріалізованої праці, більше виробляє і реалізує продукції (робіт, послуг).

На нашу думку, І. Бланк дає найбільш повне та влучне визначення прибутку: це частина отриманого на вкладений капітал чистого доходу підприємства, що характеризує його винагороду за ризик підприємницької діяльності. Щоб зробити висновок про рівень ефективності роботи підприємства, отриманий прибуток необхідно порівняти зі здійсненими витратами [1, с. 180].

Рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. Однак її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку. Рентабельність – це відносний показник, тобто рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках.

Різні варіанти рішень, що приймаються під час визначення прибутку, поточних витрат, авансованої вартості, для розрахунку рентабельності, зумовлюють наявність значної кількості показників рентабельності.

Показники рентабельності і прибутковості мають загальну економічну характеристику, вони відображають кінцеву ефективність роботи підприємства і продукції, що випускається ним.

Розглянемо основні фінансово-економічні показники ефективності використання оборотних коштів ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» (далі по тексту – Підприємство) за допомогою табл. 1.

Дані табл. 1 свідчать, що чистий дохід Підприємства протягом 2014-2016 рр. збільшився на 511 859 тис. грн. та в 2016 р. становив 822 581 тис. грн.,

що на 89,45% більше від попереднього року. Питома вага витрат на собівартість продукції протягом періоду, що аналізується, залишалася майже без змін (91-95%). У 2016 р. Підприємство отримало прибуток у сумі 202 тис. грн., що значно збільшило рентабельність реалізації продукції, але рентабельність продаж та капіталу (активів) залишилася дуже низькою, що свідчить про недостатню роботу управлінського персоналу у цьому напрямі. Порівняно з 2015 р. значно зросла фондовіддача – на 89,54%, це може бути викликано тим, що Підприємство провело оновлення основних фондів та заміну старого обладнання на більш сучасне.

Збільшення суми дебіторської заборгованості на 32,82% в 2016 р. (порівняно з 2015 р.) може свідчити про розширення клієнтської бази та зростання попиту на продукцію (що підтверджує отримання у 2016 р. прибутку), але може також свідчити про зниження платоспроможності окремих покупців. Отже, щоб уникнути виникнення простроченої заборгованості, даному підприємству потрібно більш ретельно

вивчати наявну заборгованість та мати чітке уявлення про фінансовий стан своїх контрагентів та їх репутацію на ринку.

Узагальнюючи отримані дані, можна сказати, що Підприємство в 2014 р. мало важку структуру активів, у 2015 р. – нормальну (майже збалансовану) структуру активів, а в 2016 р. – наближається до легкої, про це свідчить перевищення вартості оборотних активів над вартістю основних фондів. Це свідчить про те, що Підприємство стає більш ліквідним та привабливим для інвесторів. Але треба зауважити, що значну частку оборотних активів становить дебіторська заборгованість, що викликає появу деяких ризиків, про що писалося вище.

Щоб залишатися привабливим для інвесторів та надалі співпрацювати з більшістю постачальників, Підприємству необхідно більше уваги приділяти роботі з поточними зобов'язаннями.

Прострочені зобов'язання як перед державою, так і перед постачальниками несуть ризики виникнення судових розглядів та нарахування штрафів та пені.

Таблиця 1

**Фінансово-економічні показники діяльності
ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» у 2014-2016 рр.**

№	Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Відносне відхилення (%)	
					2015/2014	2016/2015
1	Чистий дохід, тис. грн.	310722	434188	822581	39,74	89,45
2	Собівартість, тис. грн.	-287564	-413277	-753641	43,72	82,36
	питома вага	-92,55%	-95,18%	-91,62%		
3	Валовий прибуток, тис. грн.	23158	20911	68940	-9,70	229,68
4	Чистий прибуток, тис. грн.	-4410	-578	202	-86,89	-134,95
5	Чиста рентабельність реалізації продукції, %	-70,46	-751,19	4072,18	966,15	-642,10
6	Рентабельність продаж, %	-0,014	-0,001	0,000	-90,62	-118,45
7	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком, тис. грн.	-0,013	-0,001	0,000	-89,85	-129,28
8	Рентабельність сукупного капіталу, тис. грн.	-0,196	-0,026	0,009	-86,89	-134,95%
9	Рентабельність власного капіталу, %	-0,024	-0,003	0,001	-86,94	-134,77
10	Вартість основних засобів, тис. грн.	184251	189040	188956	2,60	-0,04
11	Фондовіддача	1,69	2,30	4,35	36,20	89,54
12	Вартість оборотних коштів, тис. грн.	-1420	-5532	-4480	289,58	-19,02
13	Оборотність, днів	388,742	359,320	226,371	-7,57	-37,00
14	Дебіторська заборгованість	145841	232942	309388	59,72	32,82
15	Кредиторська заборгованість	140865	235779	316187	67,38	34,10
16	Власний капітал	182954	183597	184541	0,35	0,51

Джерело: складено автором на основі [3]

Таблиця 2

**Дані для визначення фінансової стійкості
ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» у 2014-2016 рр.**

№ п/п	Показник	Код рядка	Умовне позначення	Роки		
				2014	2015	2016
1.	Власні джерела	р. 1495	СІ	182954	183597	184541
2.	Необоротні активи	р. 1095	ВА	184374	189129	189021
3.	Довгострокові зобов'язання	р. 1595	ДО	7884	7843	7050
4.	Короткострокові позикові кошти	р. 1695	КЗС	144692	241928	325654
5.	Запаси	р.1100	З	1865	4888	8341

Джерело: складено автором на основі [3]

Для визначення фінансової стійкості Підприємства були проаналізовані відповідні показники фінансової звітності, дані наведено в табл. 2.

На основі отриманих даних був проведений аналіз фінансової стійкості. Дані наведено в табл. 3.

Отже, ми бачимо, що Підприємство мало нормальний фінансовий стан лише в 2014 р. У 2015-2016 рр. – це нестійкий фінансовий стан, що може бути наслідком кризових явищ, які спостерігалися у нашій державі протягом останніх років, Але враховуючі дані, наведені вище, можна говорити про спроби Підприємства поліпшити свій фінансовий стан за рахунок оновлення обладнання (поліпшення якості продукції) та розширення клієнтської бази.

Від ліквідності балансу залежить рівень платоспроможності підприємства. Головна ознака ліквідності – формальне перевищення оборотних активів над поточними пасивами.

Проведемо розрахунки показників ліквідності ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» за 2014-2016 рр. (табл. 4).

Коефіцієнт поточної ліквідності говорить про те, що Підприємство протягом 2014-2016 рр. може сплатити наявні борги, але цей показник уже майже досяг свого критичного значення, що лише підтверджує висновки, зроблені вище. Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує платоспроможність підприємства не тільки на даний момент, але й у разі надзвичайних обставин.

Коефіцієнт швидкої ліквідності в 2015-2016 рр. менше 1, це говорить про те що не вся частина зобов'язань компанії може бути негайно погашена зарахунок засобів, наявних на різних рахунках, у короткострокових цінних паперах, а також надходжень по розрахунках із дебіторами.

Нагадуємо, що чим вище показник, тим краще платоспроможність підприємства. Також звертаємо

Таблиця 3

Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» у 2014-2016 рр.

№ п/п	Показник	Умовне позначення	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1.	Наявність обігових коштів	ВОК = СІ – ВА	-1420	-5532	-4480
2.	Наявність власних і довгострокових позикових джерел	ВД = ВОК + ДО	6464	2311	2570
3.	Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат	ОІ = ВД + КЗС	151156	244239	328224
4.	Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів	ДСОС = ВОК – З	-3285	-10420	-12821
5.	Надлишок (+) або нестача (-) власних і довгострокових джерел формування запасів	ДВД = ВД – З	4599	-2577	-5771
6.	Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів	ДОІ = ОІ – З	149291	239351	319883
Тип фінансової стійкості			Нормальний фінансовий стан	Нестійкий фінансовий стан	Нестійкий фінансовий стан

Джерело: складено автором на основі [3]

Таблиця 4

Показники ліквідності та платоспроможності ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» за 2014-2016 рр.

№	Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Зміна 2014-2015		Зміна 2015-2016		Зміна 2014-2016	
					Абсол. (+/-)	Темп приросту %	Абсол. (+/-)	Темп приросту, %	Абсол. (+/-)	Темп приросту %
1	Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,04	1,01	1,01	-0,035122	-3,36	-0,0016606	-0,16	-0,03678239	-3,52
2	Коефіцієнт ліквідності швидкої	1,03	0,99	0,98	-0,04	-4,11	-0,01	-0,71	-0,05	-4,80%
3	Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,02	0,03	0,032	0,00	11,10	0,01	21,65	0,01	35,16
4	Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської за боргованості	1,01	0,96	0,95	-0,048	-4,77	-0,01	-1,39	-0,06	-6,09

Джерело: складено автором на основі [3]

увагу, що за міжнародними стандартами нормальним вважається значення коефіцієнта більше 0,8. Але через кризові явища для українських підприємств краще мати більш високі показники.

Підприємство протягом 2014-2016 рр. має достатньо прийнятний показник абсолютної ліквідності, який продовжує збільшуватися. Це свідчить про наявність у Підприємства достатньо ліквідного балансу, але з урахуванням попередніх показників для інвесторів та власників це не має бути показником дуже високої платоспроможності Підприємства.

Оцінка фінансових результатів починається з аналізу динаміки й структури доходів і витрат, що зробили вплив на їх формування.

Далі необхідно проаналізувати динаміку показників прибутку підприємства. Аналіз проводиться методом порівняння фактичних даних за звітний період зі звітними даними за попередній період (табл. 5).

Дані табл. 5 указують на те, що ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» на протязі всього аналізованого періоду мала тільки такі статті доходів, як чисті доходи від реалізації продукції, інші операційні доходи та інші доходи.

Крім указаних, інших джерел доходів підприємство не має. Це свідчить про концентрацію керівництва на основній діяльності.

Чистий дохід від реалізації продукції збільшився у два рази і становив у 2016 р. 822 581 тис. грн.

Інші операційні доходи за той же період зменшилися і в 2016 р. дорівнювали 12 582 тис. грн., що на 85,75% менше за показник 2015 р.

На жаль, ми не маємо доступу до інформації більш детальної, ніж звіт про фінансові результати, і не можемо розкрити, які конкретно джерела доходів

входять до цієї категорії у ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО».

Інші категорії доходів мали незначний вплив на діяльність підприємства, це видно, якщо проаналізувати структуру доходів.

Після аналізу доходів підприємства доречно перейти до оцінки фінансових результатів діяльності, до яких належать прибуток (збиток) та коефіцієнти рентабельності (табл. 6) [2, с. 19].

У табл. 6 наведено дані щодо фінансових результатів ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» у 2014-2016 рр. згідно з Формою № 2. Як бачимо, протягом аналізованого періоду підприємство було збитковим за винятком 2016 р., коли прибуток становив 202 тис. грн. Це стало можливим за рахунок зниження інших витрат Підприємства (адміністративних, на збут, операційних) та через те, що собівартість продукції протягом періоду, що аналізується, залишалася майже на одному рівні (мається на увазі її питома вага).

У результаті проведеного дослідження, розглянувши деякі проблемні питання формування та використання прибутку, можна зробити такі висновки:

1. В останні роки значимість показника «прибуток», покликаною характеризувати ефективність фінансово-господарської діяльності комерційних організацій, істотно знизилася.

Це зумовлено низкою причин, зокрема:

- наданням суб'єктам господарювання варіативних можливостей формування фінансових результатів залежно від прийнятих ними в обліковій політиці способів і методів ведення бухгалтерського обліку;
- системними спробами щодо прикрашання результативності роботи господарюючих суб'єктів або створення їм певних преференцій з нарощу-

Таблиця 5

Динаміка доходів ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» у 2014-2016 рр., тис. грн.

Стаття	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Горизонтальний аналіз			
				абсолютні відхилення		відносні відхилення	
				2015/2014	2016/2015	2015/2014	2016/2015
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	310722	434188	822581	123466	388393	39,74%	89,45%
Інші операційні доходи	24144	88266	12582	64122	-75684	265,58%	-85,75%
Інші доходи	5	4	0	-1	-4	-	-100,00%

Джерело: складено автором на основі [3]

Таблиця 6

Динаміка фінансових результатів ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» у 2014-2016 рр., тис. грн.

Стаття	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Горизонтальний аналіз			
				абсолютні відхилення		відносні відхилення	
				2015/2014	2016/2015	2015/2014	2016/2015
Валовий прибуток	23158	20911	68940	-2247	48029	-9,70%	229,68%
Фінансовий результат від операційної діяльності	3845	943	1405	-2902	462	-0,75474642	0,489926
Фінансовий результат до оподаткування	-4706	614	1400	614	786	-0,13047174	1,28013
Чистий фінансовий результат	-4410	-578	202	3832	578	0,13106576	-1

Джерело: складено автором на основі [3]

вання власних оборотних коштів і власного капіталу шляхом прийняття відповідних нормативних правових актів, що встановлюють особливості організації та ведення обліку, які відрізняються від загальноновизнаних підходів, що використовуються у міжнародній практиці.

Ситуація, що склалася, вимагає прийняття оперативних заходів щодо підвищення достовірності показника прибутку, щодо попередження втручання органів управління в загальноприйнятій світовою спільнотою і зрозумілий усім зацікавленим користувачам порядок формування і використання прибутку.

2. Підвищення достовірності показника прибутку найближчим часом може бути забезпечене, зокрема, в результаті відмови від застосування для цілей бухгалтерського обліку методу відображення виручки від реалізації «по оплаті». При цьому для попередження вимивання оборотних коштів на сплату податків за відвантаженої, але не оплаченої продукції слід передбачити варіантність визнання виручки від реалізації для цілей оподаткування.

3. Слід відмовитися від практики, що склалася, а саме регламентації величини витрат на соціальні потреби, які можуть бути віднесені на рахунок обліку позареалізаційних доходів і витрат (у межах прибутку звітного періоду). На вказаний рахунок повинні ставитися всі витрати організації на зазначені цілі, вироблені у звітному періоді. Чистим прибутком у підсумку повинні розпоряджатися тільки власники організації. При цьому реальна витрата чистого прибутку повинна бути виключно під час виплати засновникам дивідендів. У всіх інших випадках мова повинна йти про перерозподіл чистого прибутку за іншими власними джерелами (створення резервів, покриття збитків, збільшення статутного фонду і т. п.).

Висновки. На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки та пропозиції. Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства вира-

жається у прибутку чи збитку. Зростання прибутку визначає збільшення потенційних можливостей підприємства, ступінь його ділової активності. Залежно від розміру прибутку визначається частка доходів засновників і власників, розміри дивідендів та інших доходів. За прибутком розраховується рентабельність власних і позикових коштів, основних фондів, усього авансованого капіталу і кожної акції. За характеристики рентабельності вкладень коштів в активи даного підприємства, а також ступеня вмілості його господарювання прибуток є найкращим мірилом фінансового здоров'я підприємства.

На підприємстві спостерігався ріст чистого доходу від реалізації продукції на 89,45% у 2016 р. порівняно з 2014-2015 рр. Але й собівартість реалізованої продукції у цей час зросла на 82,36%. Внаслідок такого зростання обсягів продукції валовий прибуток також збільшився, але меншими темпами. При цьому показники рентабельності Підприємства є достатньо низьким протягом усього періоду, що аналізується.

Дані аналізу вказують на те, що ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО» протягом усього періоду, що аналізується, мала тільки такі статті доходів, як чисті доходи від реалізації продукції, інші операційні доходи, інші доходи (майже не мають питомої ваги під час аналізу показників). Окрім указаних, інших джерел доходів підприємство не має. Це свідчить про концентрацію керівництва на основній діяльності.

Прибуток Підприємство отримало тільки в 2016 р., до цього воно мало збитки, що негативно відобразилося на фінансовому стані підприємства. Але можна говорити, що управлінській персонал вибрав правильну стратегію. Щоб позитивні зміни зберігалися, підприємству варто приділяти більш пильну увагу поточній кредиторській та дебіторській заборгованості, бо підприємство має високий рівень залежності від стороннього фінансування.

Список літератури:

1. Бланк И.А. Управление прибылью. К.: Ника-центр, 1998. 544 с.
2. Концепції фінансового результату діяльності промислового підприємства: міжнародна практика та вітчизняні реалії. Галицький економічний вісник. 2010. № 3(28). С. 18-25.
3. Офіційний сайт ПАТ «КОНДИТЕРСЬКА ФАБРИКА «А.В.К.» М. ДНІПРО». URL: <http://dnkf.avk.ua/>.

ИСТОЧНИКИ ФОРМИРОВАНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИБЫЛИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследованы источники формирования и использования прибыли предприятия. Как известно, именно прибыль характеризует эффективность работы предприятия. На основе прибыли исчисляется один из важнейших показателей – показатель рентабельности, который определяется как отношение прибыли к расходам, связанным с его получением. Чем выше прибыль, тем выше рентабельность при тех же затратах, следовательно, тем лучше работает предприятие. В статье проведено исследование прибыли на примере ПАО «КОНДИТЕРСКАЯ ФАБРИКА «А.В.К.», Г. ДНЕПРО».

Ключевые слова: прибыль, доходы, ликвидность, механизм, рентабельность, предприятие.

THE SOURCES OF FORMATION AND USE OF ENTERPRISE PROFIT

The sources of formation and use of enterprise profit are investigated in the article. As known, the profit characterizes the efficiency of the enterprise. On the profit basis one of the most important indicators is calculated – the profitability ratio, which is defined as the ratio of profit to the costs associated with its generation. The higher the profit, the higher the profitability at the same costs, so the better the company operates. The article deals with study of profit on example of PJSC «Confectionery factory A.V.K.», city Dnepro.

Key words: profit, income, liquidity, mechanism, profitability, enterprise.